

ART SONOR?
ART SONOR?
ART SONOR?
ART SONOR?
ART SONOR?
ART SONOR?
ART SONOR?
ART SONOR?
ART SONOR?
ART SONOR?

FUNDACIÓ JOAN MIRÓ
DEL 26.10.19 AL 23.02.20

Dossier de premsa

Fundació Joan Miró

 Barcelona

Fundación

BBVA

Índex

Nota de premsa	2
Comissari	6
Plànol de l'exposició	7
Àmbits i textos de sala	8
Llista d'obres	12
Autors i procedència de les obres	18
Selecció d'imatges per a premsa	20
Publicació	27
Programació pública	30
Informació general	35

Nota de premsa

Art sonor?

Fundació Joan Miró

26 d'octubre de 2019 - 23 de febrer de 2020

Un projecte comissariat per Arnau Horta, amb la col·laboració de Martina Millà

Amb el patrocini exclusiu de la Fundación BBVA

La Fundació Joan Miró presenta *Art sonor?*, una pregunta en forma d'exposició que revisa la qüestió de la sonoritat en l'art i es planteja la possibilitat d'aquesta categoria estètica.

La mostra, patrocinada per la Fundación BBVA, s'articula com un recorregut que segueix la petjada de l'element sonor en les arts plàstiques del segle XX, sota el guiatge del comissari Arnau Horta, reconegut expert en la creació sonora contemporània.

El projecte es desplega en cinc àmbits que aborden des de l'element sonor com a font d'inspiració per als artistes visuals fins a l'art sonor com a possible categoria estètica, passant per la partitura com a espai d'experimentació, el cos com a dispositiu d'escolta o el silenci com a element discursiu i conceptual.

***Art sonor?* aplega setanta peces, entre pintures, gravats, dibuixos, escultures i instal·lacions, que il·lustren la contínua i rica conversa que històricament han mantingut les arts plàstiques amb el so.**

La selecció abasta un ampli arc temporal que va des de finals del segle XIX fins a l'actualitat amb obres de trenta-sis artistes d'arreu del món, com James Abbott McNeill Whistler, Marcel Duchamp, Sonia Delaunay, František Kupka, Joseph Beuys, John Cage, Laurie Anderson, John Baldessari, Tres o Joan Miró, entre d'altres.

L'univers plasticosonor de Rolf Julius (1939-2011), mai fins ara desenvolupat en cap mostra a Espanya, té una presència destacada a *Art sonor?*, coincidint amb el vuitantè aniversari del naixement d'aquest artista alemany.

***Art sonor?* manlleva el seu títol del text fundacional de Max Neuhaus (1939-2009), traduït per primera vegada al castellà i al català per a la publicació que acompanya la mostra i que inclou altres articles fonamentals sobre la qüestió, així com noves aportacions d'acadèmics reconeguts i el testimoniatge directe d'artistes i galeristes.**

Barcelona, 24 d'octubre de 2019. L'exposició *Art sonor?* aprofundeix en la pregunta que es plantejava fa gairebé vint anys el percussionista i pioner de la instal·lació sonora Max Neuhaus (1939-2009) en el seu article homònim: ¿constitueixen una única categoria estètica totes les pràctiques artístiques en què hi ha implicat l'element sonor? ¿O el so és matèria i mitjà en una diversitat de manifestacions artístiques en diàleg? El comissari Arnau Horta, especialitzat en l'anàlisi del so i de l'escolta en les pràctiques artístiques contemporànies, investiga la presència de l'element sonor en les arts plàstiques del segle XX per contribuir a aquest debat sobre la qüestió de la sonoritat en l'art.

Al llarg dels seus cinc àmbits, l'exposició, que rep el patrocini exclusiu de la Fundación BBVA, identifica els diferents tipus de manifestacions sonores en les arts visuals i proposa una cronologia de la sonorització de l'objecte artístic des de finals del segle XIX fins a l'actualitat. La mostra il·lustra com aquest procés de sonorització va tenir lloc de manera progressiva: primer implícitament, com una al·lusió metafòrica al so, i després explícitament, com una propagació efectiva d'aquest en l'obra.

Entre finals del segle XIX i principis del XX, els fenòmens sonors es van convertir en una font d'inspiració constant i una eina àmpliament utilitzada per un extens grup d'artistes dedicats a la renovació de la pràctica artística. «Els ulls escolten», primera part de la mostra, examina especialment el paper de la música com a factor determinant en la transició de la figuració a l'abstracció. Els títols de la gran majoria de les obres incloses en aquesta secció fan referència a la música, als seus codis i a la seva terminologia. És el cas de *Nocturne: Blue and Silver – Chelsea* (1871), de James Abbott McNeill Whistler; el díptic *Prelude and Fugue* (1908), de Mikalojus Konstantinas Čiurlionis; els *Rythmes colorés* (1913), de Léopold Survage; el *Bock syncope (Rythme heurté)* (1928-1930), de František Kupka, o *Musique du crépuscule I i V* (1965/1966), de Joan Miró, de la col·lecció de la Fundació. La vibrant pintura de Sonia Delaunay *Chanteurs de flamenco (Grand flamenco)* (1915-1916), inclosa també en aquesta secció, exemplifica com es poden veure els sons i, per contra, com els colors també s'escolten.

El diàleg continu entre l'àmbit sonor i el visual va propiciar, al seu torn, que des de mitjan segle XX molts compositors s'inspirassin en les arts visuals per desfer-se de la rigidesa de la notació i les metodologies tradicionals de la composició. La segona part de la mostra, titulada «Música sobre paper», examina com la partitura va esdevenir un espai obert a l'experimentació i la performativitat per a artistes vinculats directament o indirecta al col·lectiu Fluxus, com Earle Brown, Cathy Berberian, Dick Higgins, Channa Horwitz, Pablo Palazuelo, Katalin Ladik, Alvin Lucier o Rolf Julius. L'obra d'aquest darrer té una presència destacada al llarg de tota l'exposició, amb una selecció de peces distribuïdes a les diverses seccions de la mostra i en diferents espais del museu. Coincidint amb el vuitantè aniversari del naixement d'aquest artista

alemany, *Art sonor?* reivindica el seu treball, a cavall entre el terreny musical, el pictòric i l'escultòric, que va ser pioner en l'ús del so en el camp de les arts.

Seguidament, l'exposició avança cap a un tercer espai titulat «Cossos sonors». Aquest àmbit aplega un seguit d'obres que proposen una experiència sonora no dirigida exclusivament a l'oïda (o a la mirada), sinó a la totalitat del cos com a espai d'escolta. Tot recolzant els colzes sobre la *Handphone Table* (1978) de Laurie Anderson, els visitants percebran per via tàctil sons que només són accessibles mitjançant una vibració que es transmet a les mans a través dels braços. Al seu costat trobem *Mannheim Chair* (2015-2016), de Michaela Melián, una estructura daudició immersiva en forma de seient en la qual se sent una composició per a veu d'aquesta artista titulada *ESR*, sigles en anglès del gen receptor d'estrogen. Aquesta composició s'acompanya d'una selecció de dibuixos en els quals la mateixa artista transforma aquesta seqüència genètica en diverses partitures gràfiques. Completa l'àmbit *TV Experiment (Mixed Microphones)* (1969-1995), de Nam June Paik, que convida els visitants a utilitzar la veu —extensió sonora del cos— per generar formes abstractes sobre la pantalla d'un televisor. La veu és també la protagonista de l'obra de Louise Lawler *Birdcalls* (1972-1981), instal·lada fora de l'itinerari de la mostra, al Pati de l'Olivera de la Fundació. En una maniobra que conjumina enginy, humor i crítica a les dinàmiques de gènere en el món de l'art, l'artista pronuncia els noms de vint-i-nou artistes masculins prominents mitjançant diversos cants d'ocell.

«El silenci —assegurava Joan Miró (1893-1983)— és un rebuig del soroll, però resulta que el més mínim soroll, en el silenci, esdevé enorme. El mateix procés em fa cercar el soroll ocult en el silenci, el moviment en la immobilitat, la vida en l'inanimat, l'infinit en el finit, formes en el buit i a mi mateix en l'anonimat». «Els sons secrets del silenci» és la quarta secció de la mostra, que indaga els aspectes conceptuals del silenci com a revers mai del tot contrari al so i investiga el paper d'ambdós com a eines en el procés per a desmaterialitzar l'obra d'art. L'àmbit inclou peces com el *ready-made* de Marcel Duchamp *À bruit secret* (1916-1964); la composició *4'33"* (1952), de John Cage, juntament amb els seus *collages Cadaqués 1 i 2* (1982); la instal·lació *The Sound of Ice Melting* (1970), de Paul Kos, o obres que al·ludeixen directament al silenci en els seus títols, com *The Silence (Ingmar Bergman)* (1973), de Joseph Beuys, o *Silence* (1968), de Joan Miró.

L'última part de l'exposició, que porta el seu mateix títol, planteja una conclusió interrogativa a aquest recorregut per la progressiva sonorització de l'objecte artístic. Les obres presentades són escultures, instal·lacions o dibuixos realitzats durant els darrers dotze anys per artistes de diferents generacions i disciplines. Algunes d'elles no sonen pròpiament, però el so en constitueix el nucli discursiu. Entre les obres que s'inclouen en aquesta secció hi ha la primera escultura de John Baldessari, *Beethoven's Trumpet (With Ear) Opus # 133* (2007), els dibuixos musicals de la compositora i artista visual Chiyoko Szlavnic o l'escultura *Yes/No* (2008), de

Carsten Nicolai, solidificació en alumini de les formes d'ona de les paraules *sí i no* en anglès. Sigui l'àmbit sonor categoria, mitjà o missatge en les arts visuals, per Arnau Horta «la presència del so (o la mera al·lusió al so a través del títol) permet que l'objecte artístic es faci present, se signifiqui i sigui capaç de dir d'una manera radicalment diferent i augmentada. Que decidim qualificar aquest objecte amb una etiqueta o una altra no és tan important com reconèixer i comprendre les conseqüències d'aquesta capacitat, en absolut recent, que té l'obra d'art per a sonar, ressonar i fer-se escoltar. També quan ho fa de manera enterament silenciosa, infiltrant la seva sonoritat a través dels nostres ulls, del nostre pensament o de la nostra pell».

Art sonor? es completa amb un programa específic d'activitats per a totes les etapes educatives i per a públic familiar i general, amb propostes dins i fora de la Fundació i en col·laboració amb altres institucions acadèmiques i culturals. La publicació que acompanya l'exposició inclou el text comissarial d'Arnau Horta, la traducció per primera vegada al castellà i al català de l'article fundacional de Max Neuhaus «Art sonor?», així com un altre text fonamental sobre la qüestió a càrrec de Suzanne Delehanty, comissària de l'exposició *Soundings*, celebrada l'any 1981 a Nova York. El catàleg també recopila noves contribucions sobre la relació entre el so i l'art: des d'un assaig sobre la influència del so en les primeres avantguardes i els pioners de l'abstracció, a càrrec del musicòleg Jean-Yves Bosseur, fins a un article sobre aspectes conceptuals del so i el silenci signat pel músic i escriptor David Toop, passant per una entrevista a Maija Julius —filla de l'artista Rolf Julius— i Miki Yui —compositora i ajudant de Julius— i una conversa amb els comissaris i galeristes especialitzats en art sonor Ursula i René Block.

Comissari

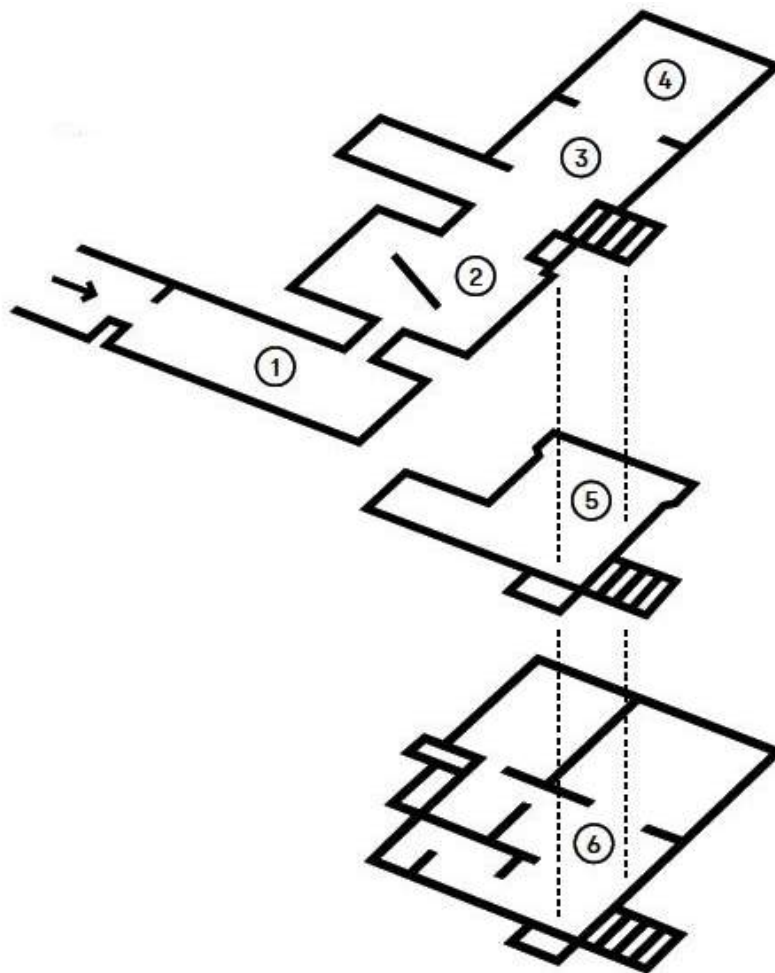

Arnau Horta (Barcelona, 1977) és comissari independent, crític d'art, periodista, investigador i professor. Tant en la seva activitat comissarial com en la seva tasca en el camp de la investigació i la divulgació, s'ocupa principalment de l'anàlisi de les dimensions fenomenològiques i polítiques del so i de l'escolta en les pràctiques artístiques contemporànies.

Horta ha col·laborat amb museus, festivals i centres de cultura europeus i ha treballat amb diverses institucions educatives i mitjans de comunicació. Ha realitzat projectes per al Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía (MNCARS), el Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA) o el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB), i ha contribuït en iniciatives a CaixaForum, CosmoCaixa, la Filmoteca de Catalunya i La Casa Encendida, entre d'altres. També és col·laborador habitual de diversos festivals, com el Sónar, LOOP Barcelona, Eufònic o Barcelona Pensa, i va ser el responsable del programa d'artistes en residència de l'Institut Max Planck de Potsdam, dins del projecte KLAS - Knowledge Link through Art and Science.

Com a professor ha col·laborat amb l'Institut Europeu de Design (IED), la Universitat Oberta de Catalunya (UOC), la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), l'Institut d'Humanitats de Barcelona i l'Escola Superior de Disseny (ESDi). Horta és col·laborador habitual dels suplementos culturals *Cultura/s* (*La Vanguardia*) i *Babelia* (*El País*), on escriu sobre art, pensament i cultura contemporània.

Plànol de l'exposició

Àmbits de l'exposició

1. Els ulls escolten
2. Música sobre paper
3. Cossos sonors
4. Els sons secrets del silenci
5. Art sonor?
6. *Espai participatiu*

Àmbits i textos de sala

Art sonor?

Des de mitjans dels anys noranta i fins als nostres dies, han proliferat les exposicions dedicades a l'art sonor, però ¿existeix realment quelcom anomenat *art sonor*? L'any 2000, el músic i artista experimental Max Neuhaus es preguntava si tenia cap sentit una descripció com aquesta, i des d'aleshores diversos artistes i crítics han reflexionat sobre els diferents aspectes d'un procés que podríem anomenar «sonorització de l'objecte artístic».

A través de pintures, dibuixos, partitures gràfiques i *collages*, així com de diversos tipus d'objectes, escultures i instal·lacions sonores, aquesta mostra recorre aquest procés de sonorització —des de finals del segle XIX fins als nostres dies— a fi de plantejar una interrogació crítica sobre la categoria d'*art sonor*. En els seus cinc apartats, l'exposició rastreja la presència sonora en les arts i examina com aquesta sonorització va tenir lloc de manera progressiva, primer com una al·lusió al so i més tard com una presència sonora en l'objecte artístic.

Així mateix, l'obra de l'artista alemany Rolf Julius és objecte d'una petita exposició dins de l'exposició. Coincidint amb el vuitantè aniversari del naixement de Julius (1939-2011), la mostra *Art sonor?* li ret tribut i reivindica el seu treball pioner en l'ús del so en la pràctica artística.

1. Els ulls escolten

Des de finals del segle XIX i al llarg del segle XX, molts artistes visuals es van inspirar en l'univers sonor i el van incorporar a les seves creacions. La música, en particular, va estimular la imaginació dels artistes de les primeres avantguardes i dels pioners de l'abstracció.

Els títols de la majoria d'obres incloses en aquesta secció fan una referència explícita a la música, als seus codis i a la seva terminologia. És el cas de *Nocturne: Blue and Silver – Chelsea* (1871), de James Abbott McNeill Whistler; el díptic *Prelude and Fugue* (1908), de Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, o *Chanteurs de flamenco (Grand flamenco)* (1915-1916), de Sonia Delaunay.

Al final d'aquesta primera secció, també s'inclouen algunes peces explícitament sonores. Aquestes obres apelen a la mirada de l'espectador i alhora a la seva experiència auditiva.

Small Music. Un homenatge a Rolf Julius

Singing és la primera d'una selecció d'obres de Rolf Julius (1939-2011) que, distribuïdes dins de l'exposició i en diferents espais del museu, constitueixen una petita mostra del treball d'aquest inclassificable artista alemany. Aquesta exposició dins de l'exposició coincideix amb el vuitantè aniversari del seu naixement i reivindica la seva figura com un dels pioners del que a Alemanya es va donar a conèixer amb el nom de *Klangkunst* (art del so) als anys setanta.

Julius, que no feia distinció entre la vista i l'oïda i assegurava que confonia l'una amb l'altra, va desenvolupar el seu particular univers artístic a partir de la combinació i l'assemblatge d'objectes trobats, materials naturals i dispositius sonors de baixa fidelitat.

En la seva simplicitat humil i poètica, les obres de Julius formen part del que ell mateix denominava *small music* (música petita), una categoria encunyada a la mida d'un treball que es desplega a mig camí entre el terreny musical, el pictòric i l'escultòric.

2. Música sobre paper

Des de mitjans del segle XX, un important nombre de compositors i artistes visuals, molts dels quals vinculats al col·lectiu Fluxus, com ara Dick Higgins o Milan Knížák, van convertir la partitura en un espai d'experimentació. Els acords i les notes escrites sobre les cinc línies del pentagrama van ser reemplaçats per elements gràfics de tota mena, moltes vegades com a resultat de gestos corporals o altres accions.

Es transgredien així les normes acceptades de l'escriptura musical mitjançant el dibuix, el *collage*, la ratllada o fins i tot disparant sobre la partitura. La partitura, que tradicionalment havia servit per a representar el so mitjançant signes gràfics silenciosos, es va transformar en un espai obert i eminentment performatiu, més semblant a un llenç que a un text destinat a una lectura atenta i disciplinada.

A més d'incloure exemples de partitures gràfiques, aquesta secció incorpora obres que s'inspiren en l'arquitectura de la partitura, com *Segundo cantoral*, de Pablo Palazuelo, o en determinades formes de composició musical, com *Tintinnabuli*, de Frank Badur.

3. Cossos sonors

Les obres d'aquesta sala proposen una experiència del so dirigida no només a l'oïda (o a la mirada), sinó a la totalitat del cos. El cos s'entén aquí com un dispositiu d'escolta que dona forma a la nostra vivència sonora del món.

Recolzant els colzes sobre la *Handphone Table* (1978) de Laurie Anderson, els visitants poden escoltar dos sons que únicament són accessibles mitjançant una vibració transmesa a través dels braços fins a les mans, que actuen com a auriculars. *Mannheim Chair* (2015-2016) és un seient concebut per Michaela Melián perquè el públic pugui escoltar-hi les seves composicions, com *ESR*, sigles en anglès del gen receptor d'estrogen, la principal hormona sexual femenina. Aquesta peça sonora s'acompanya d'una selecció de dibuixos-partitura.

Finalment, *TV Experiment (Mixed Microphones)* (1969-1995), de Nam June Paik, convida els visitants a generar formes abstractes sobre la pantalla d'un televisor a través de la veu, perllongament sonor del nostre cos que s'estén entre la gola i el signe lingüístic.

4. Els sons secrets del silenci

El silenci ha estat un terreny fèrtil per a la investigació sonora, tal com demostren les obres d'aquest apartat. La selecció de peces es proposa pluralitzar la noció de silenci i situar-lo sota l'escrutini de l'escolta, la mirada i el pensament amb l'objectiu de desentranyar el que s'amaga darrere d'allò que és aparentment inaudible.

Marcel Duchamp ja havia incorporat la qüestió del so i de l'escolta en els seus *ready-mades* protoconceptuals. *À bruit secret* (1916-1964), una peça dins de la qual s'amaga un petit objecte de metall desconegut que produeix soroll quan se sacseja, és un bon exemple de l'interès de Duchamp pel so i aquest revers seu, mai enterament contrari, que denominem silenci. El compositor nord-americà John Cage va arribar a la conclusió que el silenci era una variable, mai completament silenciosa, que va donar origen a la seva controvertida composició *4'33"* (1952).

5. Art sonor?

L'última part de l'exposició funciona a manera de conclusió interrogativa al voltant de la «sonorització de l'objecte artístic». Les obres aplegades aquí, totes realitzades durant els darrers dotze anys per artistes de diverses generacions i disciplines, es podrien descriure simplement com a escultures, instal·lacions o dibuixos. Algunes d'elles ni tan sols són pròpiament «sonores».

Tanmateix, el so en constitueix implícitament o explícita el nucli discursiu i n'articula la formalització. Seguint l'article de Max Neuhaus, publicat l'any 2000, ¿hauríem de considerar aquests treballs com a exemples d'art sonor? Que decidim qualificar aquest objecte amb una etiqueta o una altra no és tan important com reconèixer i comprendre les conseqüències de la capacitat que té l'obra d'art de sonar, ressonar i fer-se escoltar. Fins i tot quan ho fa de manera completament silenciosa, infiltrant la seva sonoritat a través dels nostres ulls, del nostre pensament o de la nostra pell.

Llista d'obres

ÀMBIT 1: ELS ULLS ESCOLTEN

James Abbott McNeill Whistler

Nocturne: Blue and Silver – Chelsea

[Nocturn: blau i plata – Chelsea]

1871

Oli damunt fusta

50,2 x 60,8 cm

Tate: Donació de Rachel i Jean Alexander, 1972

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis

Prelude. From the diptych "Prelude. Fugue"

[Preludi. Del díptic «Preludi. Fuga»]

1908

Temple i aquarel·la damunt paper

60,2 x 71,1 cm

M.K. Čiurlionis National Museum of Art

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis

Fugue. From the diptych "Prelude. Fugue"

[Fuga. Del díptic «Preludi. Fuga»]

1908

Temple damunt paper

62,2 x 72,6 cm

M.K. Čiurlionis National Museum of Art

Léopold Survage

Rythme coloré [Ritme acolorit]

1913

Full d'àlbum, llapis grafit i tinta damunt paper

36,1 x 26,6 cm

Centre Pompidou, París. Musée national d'Art moderne. Donació de 1979

Léopold Survage

Rythme coloré [Ritme acolorit]

1913

Full d'àlbum, llapis grafit i tinta damunt paper

36 x 26,5 cm

Centre Pompidou, París. Musée national d'Art moderne. Donació de 1979

Léopold Survage

Rythme coloré [Ritme acolorit]

1913

Full d'àlbum, llapis grafit i tinta damunt paper

36,1 x 26,6 cm

Centre Pompidou, París. Musée national d'Art moderne. Donació de 1979

Sonia Delaunay

Chanteurs de flamenco (Grand flamenco)

[Cantants de flamenc (Gran flamenc)]

1915-1916

Cera i oli damunt tela

174,5 x 143 cm

Calouste Gulbenkian Museum. Modern Collection

Frantisek Kupka

Bock syncopé (Rythme heurté)

[Acompanyament sincopat (staccato)]

c. 1928-1930

Oli damunt tela

73 x 100,4 cm

Museo Nacional Thyssen Bornemisza, Madrid. Préstec de la Colección Carmen Thyssen-Bornemisza

Jean Tinguely

Radio WNYR No. 15

1962

Làmina de metacrilat, peces de ràdio, cable, motor elèctric i bombeta vermella

63,6 x 63,6 x 19,4 cm

Museum Tinguely, Basilea. A Cultural

Commitment of Roche

Jean Tinguely

Radio WNYR No. 10

1962

Làmina de metacrilat, peces metàl·liques, ràdio i motor elèctric

107 x 107 x 18 cm

Cortesia Charitable Art Foundation i

Galerie GP & N Vallois, París

Joan Miró

Musique du crépuscule I [Música del crepuscle I]

1965

Oli damunt tela

16 x 24 cm
Fundació Joan Miró, Barcelona

Joan Miró

Musique du crépuscule V [Música del crepuscle V]
1966
Oli damunt tela
19 x 33 cm
Fundació Joan Miró, Barcelona

Bridget Riley

Song of Orpheus IV [Cant d'Orfeu IV]
1978
Acrílic damunt tela
195,6 x 259,7 cm
Arts Council Collection

Ludwig Hirschfeld-Mack

Kreuzspiel [Joc de creus], 1923
DVD vídeo PAL estereo. 05 min 59 s
Restaurada per Corinne Schweizer i
Peter Böhm, 2000

Rolf Julius

Singing [Cant]
2000-2005
7 altaveus, pigment negre, cables,
reproductor de CD i amplificador
Mides variables
Cortesia Estate Rolf Julius, Galerie
Thomas Bernard - Cortex Athletico

ÀMBIT 2: MÚSICA SOBRE PAPER

Herman Meier

*Stück für grosses Orchester und drei
Klaviere HMV 60* [Peça per a gran
orquestra i tres pianos HMV 60]
1964
Llapis damunt paper
22 x 105 cm
Paul Sacher Foundation

Cathy Berberian

Stripsody
1966
Partitura

22,7 x 30,3 cm
Col·lecció particular

Dick Higgins

Symphony #607 - The Divers [Simfonia
#607 - Els bussos]
1969
Paper pintat
57,5 x 44,5 cm c/u
Sammlung Block Berlin

Channa Horwitz

Sonakinatography Description [Descripció
de Sonakinatografia]
1969
Llapis damunt paper quadriculat blau
38,1 x 31,7 cm
Cortesia de l'artista i Lisson Gallery

Katalin Ladik

Jugoslavian Hymn 1 [Himne iugoslau 1]
1971
Collage
35,5 x 25 cm
Col·lecció MACBA. Consorci MACBA

Katalin Ladik

Jugoslavian Hymn 2 [Himne iugoslau 2]
1971
Collage
35,5 x 25 cm
Col·lecció MACBA. Consorci MACBA

Katalin Ladik

Rustic Wedding [Boda rústica]
1973
Collage
23 x 32,5 cm
Col·lecció MACBA. Consorci MACBA

Katalin Ladik

The Yellow Bolero [El bolero groc]
1978
Collage
24 x 34 cm
Col·lecció MACBA. Consorci MACBA

Pablo Palazuelo

Segundo cantoral IV [Segon Cantoral IV]
1978

Guaix damunt paper
Col·lecció MACBA. Fundació MACBA.
Dipòsit Collection Mme Sylvie Baltazar-
Eon, París

Pablo Palazuelo

Segundo cantoral III [Segon Cantoral III]
1978
Guaix i llapis damunt paper
78,7 x 58 cm
Colección Corporativa Iberdrola

Milan Knizak

Broken Music [Música trencada]
1980
Tinta, collage i paper
120 x 100 cm
Sammlung Block Berlin

Channa Horwitz

Sonakinatography "Error at 648"
[Sonakinatografia «Error a 648»]
1980
Letraset, tinta i caseïna damunt polietilè
152,4 x 101,6 cm
Cortesia de l'artista i Lisson Gallery

Terry Fox

The Berlin Wall Scored for Sound B [El
mur de Berlín sonoritzat B]
1980-1982
Llapis damunt paper
79,5 x 77 cm
Sammlung Block Berlin

Terry Fox

The Berlin Wall Scored for Sound A [El mur
de Berlín sonoritzat A]
1982
Llapis damunt paper
25,5 x 30,5
Edition Block GmbH

Alvin Lucier

Sound on Paper [So damunt paper]
1985
Paper emmarcat, altaveus i oscil·lador
Mides variables
Cortesia de l'artista

Frank Badur

*TINTINNABULI - Visual Reflections on Arvo
Pärt* [TINTINNABULI – Reflexions visuals
sobre Arvo Pärt]
2010-2011
Guaix i llapis damunt paper Arches (12
peces)
46 x 36 cm c/u
Cortesia de l'artista

Earle Brown

December 1952 [Desembre 1952]
1952
Llapis damunt paper
38 x 30,5 cm
Paul Sacher Foundation

Earle Brown

Four Systems [Quatre sistemes]
1953
Tinta damunt paper

31,5 x 38 cm
Paul Sacher Foundation

Earle Brown

Edition of "Folio and Four Systems" [Edició
de «Foli i quatre sistemes»]
2006
Partitura impresa amb anotacions
31 x 44 cm
Paul Sacher Foundation

Rolf Julius

Piano Piece No. 4 [Peça per a piano núm.
4]
2007
Tinta damunt paper coreà
296 x 398 cm
Estate Rolf Julius

ÀMBIT 3: COSSOS SONORS

Nam June Paik

TV Experiment (mixed Microphones)
[Experiment televisiu (micròfons
mesclats)]
1969-1995
Televisor modificat

180 x 50 x 55 cm
Musée d'Art Contemporain de Lyon

Laurie Anderson

Handphone table [Taula manicular]
1978
Taula de pi envernissada, amplificadors,
gravadora, adaptadors, transformadors,
transductors, cadires i marc
79,6 x 91,20 x 152,5 cm
Musée d'Art Contemporain de Lyon

Michaela Melián

Mannheim Chair [Cadira Mannheim]
2015-2016
Escultura sonora, fusta, tela, acer i sistema
de so
118,5 x 72 x 49 cm
Cortesia de l'artista y de Barbara Gross
Galerie, Munich

Michaela Melián

ESR 1
2016
Tinta, fil i paper
40 x 30 cm
Cortesia de l'artista i Barbara Gross
Galerie, Munich

**ÀMBIT 4: ELS SONS SECRETS
DEL SILENCI**

Marcel Duchamp

À bruit secret [Amb soroll secret]
1916-1964
Corda, llautó i cargols
12,7 x 15,2 x 15 cm
Centre Pompidou, Paris. Musée National
d'art moderne / Centre de création
industrielle. Adquisició de 1986

John Cage

4'33"
1960
Partitura
30,2 x 23,2 cm
Col·lecció particular

Joan Miró

Silence [Silenci]
1968
Oli damunt tela
173,4 x 242,9 cm
Centre Pompidou. Musée national d'art
moderne / Centre de création industrielle.

Paul Kos

The Sound of Ice Melting [El so del gel
quan es desfà]
1970
Instal·lació. Tècnica mixta: bloc de gel,
micròfons, sistema de so i metall
Mides diverses
Cortesia Galerie GP & N Vallois, Paris

Joseph Beuys

The Silence (Ingmar Bergman) [El silenci
(Ingmar Bergman)]
1973
Metall galvanitzat sumergit en zinc
25 x 38 cm
Sammlung Block Berlin

John Cage

Cadaqués 1
1982
Collage
48,2 x 62,7 cm
Col·lecció MACBA. Fundació MACBA.
Dipòsit de la Família Bombelli

John Cage

Cadaqués 2
1982
Collage
48,5 x 63,4 cm
Col·lecció MACBA. Fundació MACBA.
Dipòsit de la Família Bombelli

Rolf Julius

Silent Music [Música silenciosa]
2004
14 impressions damunt paper
282 x 133,5 cm
Cortesia Estate Rolf Julius, Galerie Thomas
Bernard - Cortex Athletico

John Cage

4'33" (*John Cage centennial edition*)
[4'33" (Edició centenari John Cage)]
2012
Partitura
27,8 x 21,9 cm
Col·lecció particular

Ryoji Ikeda

4'33" Grey [4'33" Gris]
2014
Pel·lícula magnètica de 16 mm, per a
banda sonora, emmarcada
88 x 92,5 cm
Cortesia de l'artista i Almine Rech

Tres

Bola de silencio negro [Bola de silenci
negre]
2003
Cinefoil d'alumini negre mat
25 cm de diàmetre
Col·lecció de l'artista

Rolf Julius

Window Piece 1 [Peça per a finestra 1]
1991-2019
Altaveu, paper, finestra i àudio
Mides variables
Estate Rolf Julius

ÀMBIT 5: ART SONOR?**John Baldessari**

*Beethoven's Trumpet (With Ear) Opus#
133* [Trompeta de Beethoven (amb
orella) *Opus# 133*]
2007
Resina, fibra de vidre, bronze, alumini i
sistema electrònic
186 x 183 x 267 cm
Sprüth Magers

Carsten Nicolai

Yes/No [Sí/No]
2008
Alumini i cautxú
Peces: 100 x 15 x 15 cm c/u / Suports:
80 x 10 x 5 cm c/u

Cortesia Galerie EIGEN - ART Leipzig /
Berlín

William Anastasi

*Without Title (Sound Drawing, One Hour
with Graphite)* [Sense títol (Dibuix sonor,
una hora amb grafit)]
2013
Grafit damunt paper, gravació de la
realització, gravadora i altaveu
152 x 274,5 cm
Cortesia Galerie Jocelyn Wolff

Chiyoko Szlavnic

Untitled (Moiré Series) [Sense títol (sèrie
«Moiré»)]
2010
Tinta permanent damunt paper
28 x 24 cm
Cortesia de l'artista

Chiyoko Szlavnic

Moiré (Second Moiré Series) [Moiré
(segona sèrie «Moiré»)]
2010
Tinta permanent damunt paper
28 x 24 cm
Cortesia de l'artista

Chiyoko Szlavnic

Transmission (Fifth Moiré Series)
[Transmissió (cinquena sèrie «Moiré»)]
2012
Tinta permanent damunt paper
100 x 70 cm
Cortesia de l'artista

Chiyoko Szlavnic

Gradients of Detail (Second Moiré Series)
[Inclinacions de detall (segona sèrie
«Moiré»)]
2012
Tinta permanent damunt paper
28 x 24 cm
Cortesia de l'artista

Chiyoko Szlavnic

Window (Third Moiré Series) [Finestra
(tercera sèrie «Moiré»)]
2012

Tinta permanent damunt paper
28 x 24 cm
Cortesia de l'artista

Chiyoko Szlavnic

Untitled (Fourth Moiré Series) [Sense títol
(quarta sèrie «Moiré»)]
2012
Tinta permanent damunt paper
28 x 24 cm
Cortesia de l'artista

Chiyoko Szlavnic

Window (Third Moiré Series) [Ventana
(tercera sèrie «Moiré»)]
2012
Tinta permanent damunt paper
28 x 24 cm
Cortesia de l'artista

Chiyoko Szlavnic

Untitled (Moiré Series) [Sense títol (sèrie
«Moiré»)]
2012
Tinta permanent sobre paper
28 x 24 cm
Cortesia de l'artista

Chiyoko Szlavnic

Untitled (Fourth Moiré Series) [Sense títol
(quarta sèrie «Moiré»)]

2012
Tinta permanent sobre paper
28 x 24 cm
Cortesia de l'artista

Haroon Mirza

Sitting in a Chamber [Sessió de cambra]
2013
Tocadiscos, amplificadors, altaveus, discs
de vinil, discs fets a mà, theremin,
bombetes, fusta, equip d'alta fidelitat,
suport de micròfon coll de cigne, vídeo
monocanal i placa Arduino
Mides variables
Lisson Galery

*

Louise Lawler

Birdcalls [Cants d'ocells]
1972-1981
Registre d'àudio i text. 7 min 01 s
LeWitt Collection, Chester, CT

Rolf Julius

Solitary Speaker [Orador solitari]
2005
Altaveu de paper, àudio
5 cm (diàmetre)
Estate Rolf Julius

Autors i procedència de les obres

Art sonor?

Fundació Joan Miró

26 d'octubre de 2019 - 23 de febrer de 2020

Un projecte comissariat per Arnau Horta, amb la col·laboració de Martina Millà

Amb el patrocini exclusiu de la Fundación BBVA

Autors presents a la mostra

Alvin Lucier	Joseph Beuys
Bridget Riley	Katalin Ladik
Carsten Nicolai	Laurie Anderson
Cathy Berberian	Léopold Survage
Channa Horwitz	Louise Lawler
Chiyoko Szlavnic	Marcel Duchamp
Corinne Schweizer - Peter Böhm	Michaela Melián
Dick Higgins	Milan Knížák
Earle Brown	Mikalojus Konstantinas Čiurlionis
Frank Badur	Nam June Paik
František Kupka	Pablo Palazuelo
Haroon Mirza	Paul Kos
Hermann Meier	Rolf Julius
James Abbot McNeill Whistler	Ryoji Ikeda
Jean Tinguely	Sonia Delaunay
Joan Miró	Terry Fox
John Baldessari	Tres
John Cage	William Anastasi

Procedència de les obres

Arts Council Collection
Barbara Gross Galerie
Centre Pompidou. Musée national d'art moderne / Centre de création industrielle
Edition Block GmbH
Estate Rolf Julius
Galerie Almine Rech
Galerie Eigen + Art
Galerie Georges-Phillippe & Nathalie Vallois
Galerie Jocelyn Wolff
Galerie Thomas Bernard - Cortex Athletico
Colección Iberdrola
Lisson Gallery
M. K. Čiurlionis National Museum of Art
MAC. Musée d'art contemporain de Lyon
MLAB
Museo Nacional Thyssen-Bornemisza
Museo Calouste Gulbenkian
Museu d'Art Contemporani de Barcelona
Museum Tinguely
Paul Sacher Stiftung
Sprüth Magers Berlin
Tate
The Lewitt Collection
Arxius i col·leccions particulars

Selecció d'imatges per a premsa

1. «Els ulls escolten»

James Abbott McNeill Whistler

Nocturne: Blue and Silver - Chelsea [Nocturn: blau i plata - Chelsea]

1871

Oli damunt fusta

50,2 x 60,8 cm

Tate: Donació de Rachel i Jean Alexander, 1972

©Tate, London 2019

Sonia Delaunay

Chanteurs de flamenco (Grand flamenco) [Cantaors de flamenc (Gran flamenc)]

1915-1916

Cera i oli damunt tela

174,5 x 143 cm

© Calouste Gulbenkian Foundation, Lisbon. Calouste Gulbenkian Museum - Modern Collection. Foto: Paulo Costa

---

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis

Fugue. From the diptych "Prelude. Fugue" [Fuga. Del díptic «Preludi. Fuga»]

1908

Témpera damunt paper

62,2 x 72,6 cm

M. K. Čiurlionis National Museum of Art

František Kupka

Bock syncopé (Rythme heurté) [Acompanyament sincopat (staccato)]

c. 1928-1930

Oli damunt tela

73 x 100,4 cm

Museo Nacional Thyssen-Bornemisza, Madrid.

Préstec de la Colección Carmen Thyssen-Bornemisza

Foto: Davide Camesasca

Joan Miró

Musique du crépuscule I [Música del crepuscle I]

1965

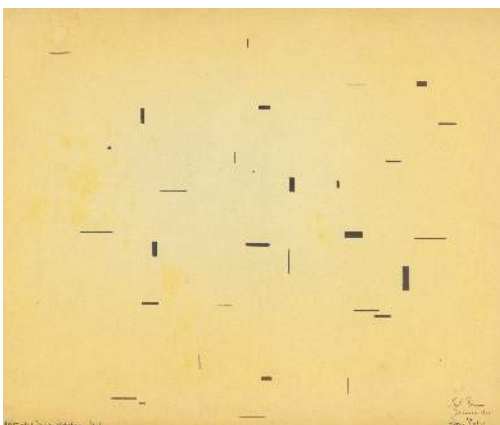
Oli damunt tela

16 x 24 cm

Fundació Joan Miró, Barcelona

© Successió Miró, 2019

2. «Música sobre paper»

Earle Brown

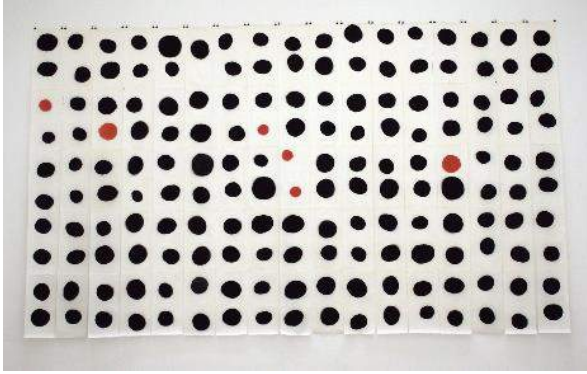
December 1952 [Desembre 1952]

1952

Llapis damunt paper

38 x 30,5 cm

Paul Sacher Stiftung, Basilea

Rolf Julius

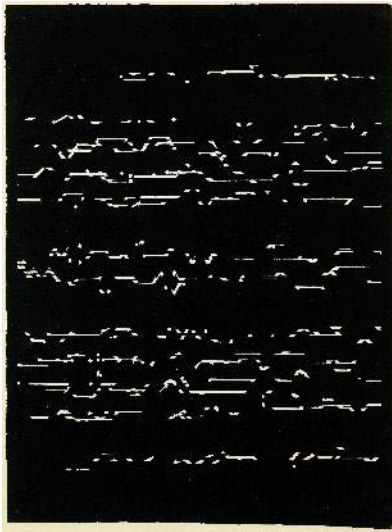
Piano Piece No. 4 [Peça per a piano núm. 4]

2007

Impressió de tinta damunt paper coreà
296 x 398 cm

Estate Rolf Julius

© Rolf Julius, VEGAP, 2019

Pablo Palazuelo

Segundo cantoral IV [Segon cantoral IV]

1978

Guaix damunt paper

Col·lecció MACBA. Fundació MACBA. Dipòsit Collection
Mme Sylvie Baltazart-Eon, París. © Fundación Palazuelo,
2019. Foto: Gasull Fotografia

Channa Horwitz

Sonakinatography Description [Descripció de sonakinatografia]

1969

Letraset, tinta i caseïna sobre polietilè

38,1 x 31,7 cm

© Channa Horwitz. Cortesia de l'artista i Lisson Gallery

3. «Cossos sonors»

Laurie Anderson

Handphone Table [Taula mòbil]

1978

Taula de pi envernissada, amplificadors, gravadora, adaptadors, transformadors, transductors, cadires i marc

79,6 x 91,20 x 152,5 cm

Musée d'art contemporain de Lyon

© Laurie Anderson, 2019

Nam June Paik

TV Experiment (Mixed Microphones) [Experiment televisiu (micròfons mesclats)]

1969-1995

Televisor modificat

180 x 50 x 55 cm

Musée d'art contemporain de Lyon

© Estate of Nam June Paik

Michaela Melián

Mannheim Chair [Cadira Mannheim]

2015-2016

Escultura sonora, fusta, tela, acer i equip de so

118,5 x 72 x 49 cm

Cortesia de l'artista i Barbara Gross Galerie, Munic

Foto: Davide Camesasca

4. «Els sons secrets del silenci»

Marcel Duchamp

À bruit secret [Amb soroll secret]

1916-1964

Corda, llautó i cargols

12,7 x 15,2 x 15 cm

Centre Pompidou, París. Musée national d'art moderne /

Centre de création industrielle. Adquisició del 1986. ©

Marcel Duchamp, VEGAP, 2019

Joseph Beuys

The Silence (Ingmar Bergman) [El silenci (Ingmar Bergman)]

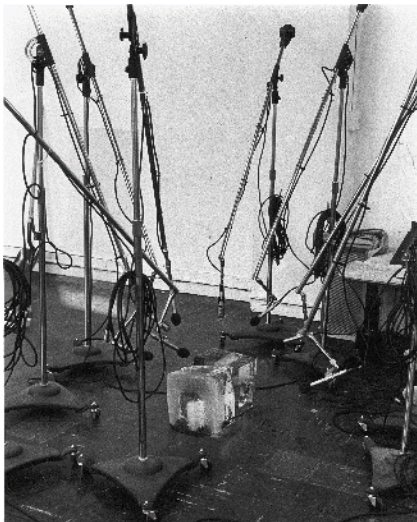
1973

Metall galvanitzat submergit en zinc

25 x 38 cm

Sammlung Block Berlin

© Joseph Beuys, VEGAP, Barcelona, 2019

Paul Kos

The Sound of Ice Melting [El so del gel fonent-se]

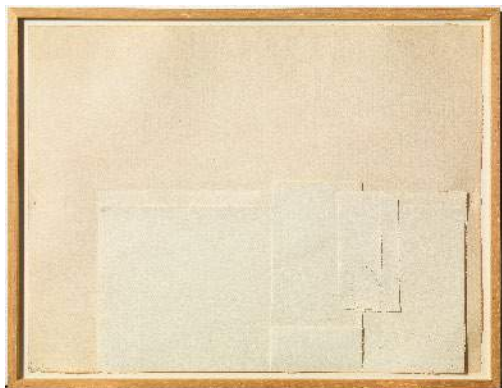
1970

Instal·lació. Tècnica mixta: bloc de gel, micròfons, equip d
so i metall

Mesures diverses

Cortesia de Galerie GP & N Vallois, París. © Foto: Paul

Kos

John Cage

Cadaqués 1

1982

Collage

48,2 x 62,7 cm

Col·lecció MACBA. Fundació MACBA. Dipòsit de la família Bombelli

© John Cage Trust, 2019

Joan Miró

Silence [Silenci]

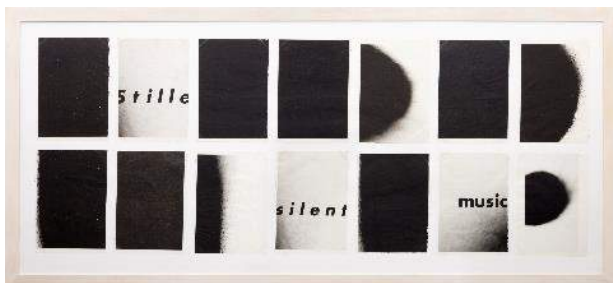
1968

Oli damunt tela

173,4 x 242,9 cm

Centre Pompidou. París. Musée national d'art moderne / Centre de création industrielle.

© Successió Miró, 2019

Rolf Julius

Silent Music [Música silenciosa]

2004

14 impressions damunt paper

282 x 133,5 cm

Cortesia d'Estate Rolf Julius, Galerie Thomas Bernard - Cortex Athletico

© Rolf Julius, VEGAP, Barcelona, 2019

Tres

Bola de silenci negre [Bola de silenci negre]

2003

Cinefoil d'alumini negre mat

25 cm de diàmetre

Col·lecció de l'artista

Foto: Davide Camesasca

5. «Art sonor?»

John Baldessari

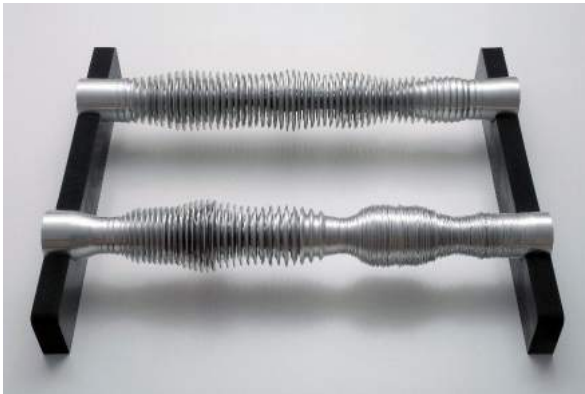
Beethoven's Trumpet (With Ear) Opus # 133
[Trompeta de Beethoven (amb orella) Opus # 133]; 2007

Resina, fibra de vidre, bronze, alumini i sistema electrònic

186 x 183 x 267 cm

© John Baldessari. Cortesia de l'artista, Marian Goodman Gallery i Sprüth Magers.

Foto: Timo Ohler

Carsten Nicolai

Yes/No [Sí/No]

2008

Alumini i cautxú

Peces: 100 x 15 x 15 cm c/u / Suports:

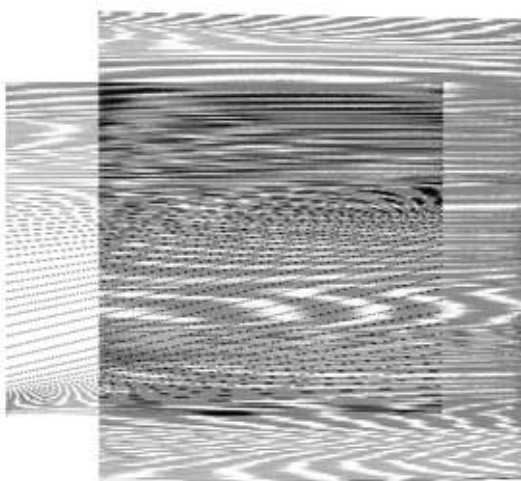
80 x 10 x 5 cm c/u

Cortesia de Galerie EIGEN-ART

Leipzig/Berlin

© Cortesia de Galerie EIGEN-ART

Leipzig/Berlin; VEGAP, Barcelona, 2019

Chiyoko Szlavnic

Untitled (Moiré Series) [Sense títol (sèrie «Moiré»)]

2010

Tinta permanent sobre paper

28 x 24 cm

Cortesia de l'artista

© Chiyoko Szlavnic

Publicació

Art sonor?

Publicat per la Fundació Joan Miró. Arnau Horta ed.

Autors: Arnau Horta, Suzanne Delehanty, Max Neuhaus, Jean-Yves Bosseur, David Toop, Maija Julius i Miki Yui, Fiona McGovern i Ursula i René Block

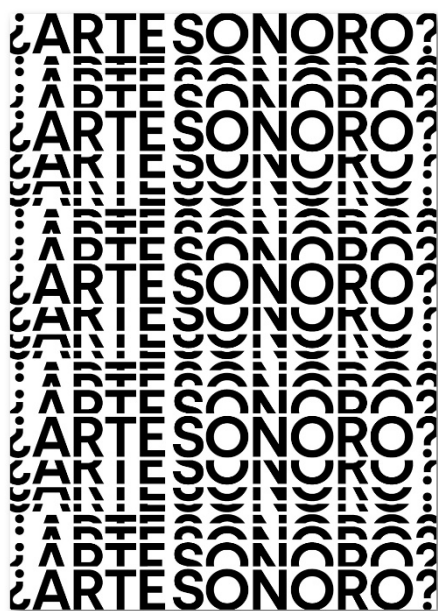
Edició en castellà i català amb traducció a l'anglès

176 pàgines

36 il·lustracions

ISBN castellà i anglès: 978-84-16411-52-8

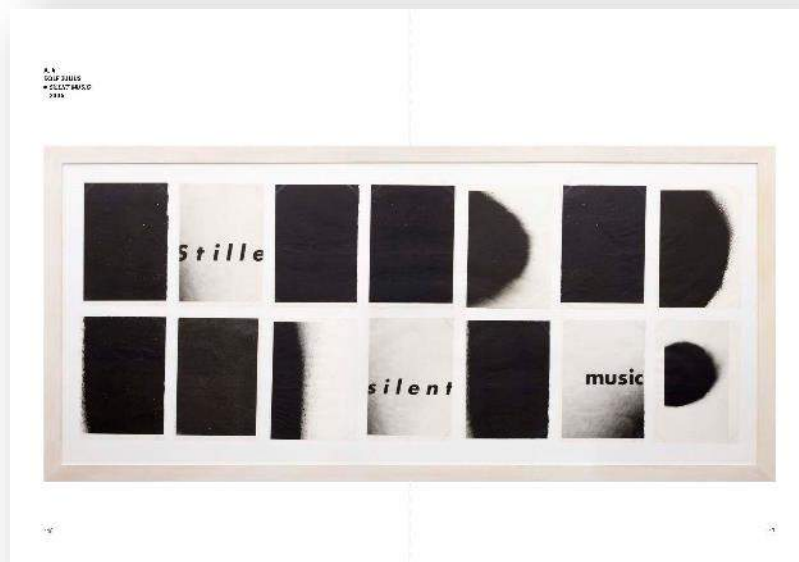
ISBN català i anglès: 978-84-16411-51-1

L'any 2000, el músic i artista experimental Max Neuhaus es preguntava si tenia cap sentit parlar d'«art sonor». Des d'aleshores, artistes i crítics han reflexionat sobre els diversos aspectes d'un procés que podríem anomenar «sonorització de l'objecte artístic». Aquesta publicació aplega diversos articles sobre la particular relació entre so i art, alguns dels quals es publiquen en aquest volum de manera inèdita i altres es tradueixen per primera vegada al castellà i al català.

L'article fundacional de **Max Neuhaus** «Art sonor?» obre, precisament, el catàleg. **Suzanne Delehanty**, comissària de l'exposició *Soundings* (Neuberger Museum of Art, Nova York, 1981), rememora el moment i l'ambient cultural que van donar lloc a la seva històrica mostra. A més, una selecció de fragments del text que ella mateixa va escriure per al catàleg de l'exposició es reproduïxen en aquesta publicació. Per la seva banda, el compositor i musicòleg **Jean-Yves Bosseur** reflexiona sobre la fenomenologia del so i la seva influència en els artistes de les primeres avantguardes i els pioners de l'abstracció. El també músic i acadèmic **David Toop** indaga els aspectes conceptuals i discursius del so i el seu revers, el silenci.

Amb la voluntat d'aportar una visió més íntima de la personalitat i el llegat de Rolf Julius, **Arnau Horta**, comissari de l'exposició, ha conversat amb Maija Julius —filla de l'artista i responsable de la conservació i la difusió de la seva obra— i amb l'artista i compositora Miki Yui. Finalment, la comissària **Fiona McGovern** entrevista els galeristes i també comissaris Ursula Block i René Block, en una conversa sobre els espais sonors en el món de l'art.

Sumari

Arnau Horta / La sonorització de l'objecte artístic: una cronocartografia temptativa

Suzanne Delehanty / Sonoritats

Suzanne Delehanty / L'origen de Sonoritats

Max Neuhaus / Art sonor?

Jean-Yves Bosseur / Del so a la imatge: interaccions

David Toop / El biombo silent

Arnau Horta / Small Music: l'univers plàstic-sonor de Rolf Julius.
Una conversa amb Maija Julius i Miki Yui

Fiona McGovern / Sobre els espais sonors i Gelbe Musik.
Una conversa amb Ursula i René Block

*

Arnau Horta és comissari, crític i professor. Les seves investigacions i treballs divulgatius se centren especialment en l'anàlisi del so en la cultura contemporània.

Max Neuhaus (1939-2009) va ser un músic i artista experimental estatunidenc. El seu treball forma part de col·leccions de museus de Houston, Ginebra o Nova York, entre altres ciutats.

Suzanne Delehanty és comissària i assessora cultural. Té una dilatada experiència com a directora museística a Filadèlfia, Nova York, Houston i Miami, on va ser la directora fundadora del Miami Art Museum.

David Toop és músic, escriptor i catedràtic universitari. És col·laborador habitual de les revistes musicals britàniques *The Wire* i *The Face*.

Jean-Yves Bosseur és compositor, musicòleg i professor universitari. Autor d'un gran nombre de publicacions, sovint reflexiona sobre les problemàtiques de la música contemporània i la relació entre les arts.

Fiona McGovern és una historiadora, comissària i educadora d'art establerta a Berlín. Està especialitzada en les històries i la teoria de l'exposició, així com en els enfocaments interdisciplinaris dins de les arts, especialment en el diàleg entre l'art visual i la música.

Programació pública

Espai participatiu

Del 26 d'octubre de 2019 al 23 de febrer de 2020

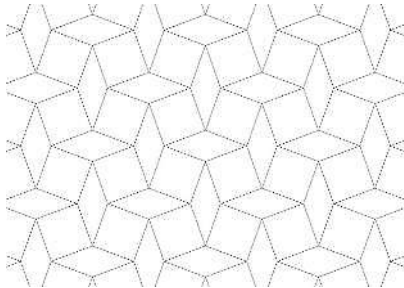
Formes d'ona

Instal·lació interactiva sonora i audiovisual concebuda per l'artista Lina Bautista

Deu mil formes possibles

Taller lliure de disseny de patrons

A partir d'una selecció de patrons bidimensionals extrets del llibre *Grid Index*, de Carsten Nicolai, artista representat a l'exposició. Es tracta d'un catàleg de referència per a persones interessades en les estructures bàsiques del món visual.

Lectura i dibuix

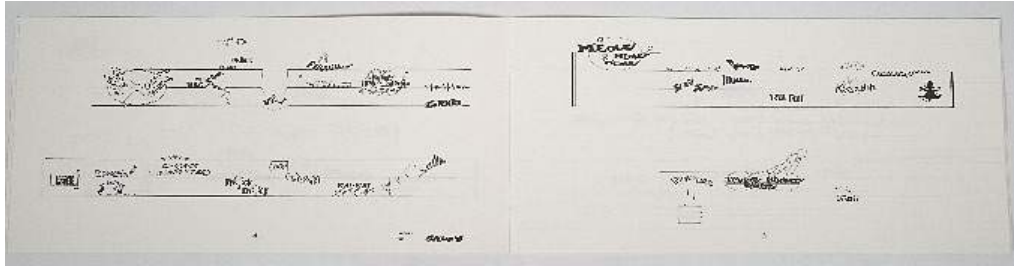
Racó familiar

Espai participatiu

Diumenge 24 de novembre i divendres 27 de desembre de 2019, i diumenge 12 de gener de 2020, a les 11 h

Dibuixar sons

Espai Taller

Cathy Berberian. *Stripsody*, 1966

Les onomatopeies, en particular les treballades gràficament, com per exemple les que es fan servir en el còmic, resumeixen de manera senzilla una idea complexa molt present a l'exposició *Art sonor?*: la relació entre l'àmbit visual i l'acústic, la capacitat d'evocar sons de manera «silenciosa». El taller proposa diversos exercicis al voltant d'aquesta noció: la interpretació d'onomatopeies amb el cos i amb objectes de la vida quotidiana, la representació gràfica lliure dels sons, la invenció d'un sistema de notació alternatiu i la creació i interpretació d'una partitura col·lectiva.

Recomanat per a famílies amb nens d'entre 4 i 8 anys.

Visites

Diumenges 17 de novembre i 15 de desembre de 2019, i 19 de gener i 16 de febrer de 2020, a les 11 h

Visites comentades

Els artistes sonors Serafín Álvarez, Laura Llanelli i Lina Bautista conduiran visites comentades d'autor a l'exposició, una de les quals s'interpretarà en llengua de signes (LSC).

Visites comentades i sensorials per a persones amb discapacitat visual

Visites comentades per a grups

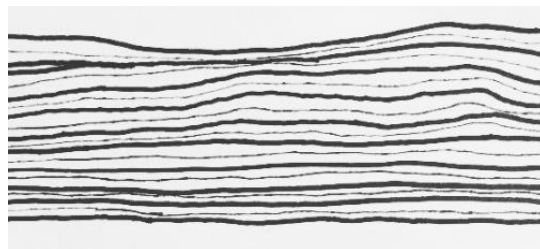

Diuenenges 8 i 29 de desembre de 2019 i 23 de febrer de 2020, a les 11 h

Visita dinamitzada
Música sobre llum

Sales d'exposició i espai participatiu

Recomanat per a famílies amb nens d'entre 6 i 12 anys.

Concerts

Dissabte 16 de novembre de 2019, a les 18 h

Música per a divuit coses

Auditori de la Fundació Joan Miró

Proposta musical a càrrec de l'artista Luiz Simoes, a partir de la peça *Music for 18 Musicians* (1974-1976), del compositor Steve Reich. La sessió tindrà un pròleg titulat *Rèquiem per a dos porqueriòfons*, amb música pregravada i projecció.

Diuenenge 15 de desembre de 2019, a les 11 i a les 13 h

Sales d'exposició

Interpretació de partitures gràfiques de la secció «Música sobre paper». En col·laboració amb la fundació Phonos (Universitat Pompeu Fabra).

Diuenenge 9 de febrer de 2020, Festes de Santa Eulàlia, a les 11 i 13 h

Sales d'exposició

Improvisacions musicals amb alumnes de l'ESMUC, l'Escola Superior de Música de Catalunya, a partir d'algunes peces de l'exposició, com ara les obres de L. Survage, S. Delaunay, B. Riley, P. Palazuelo, K. Ladik, J. Miró, C. Szlavniks o W. Anastasi, entre d'altres.

Dimarts 10 de desembre de 2019, a les 17 h

Projecció documental

Sala Chomón, Filmoteca de Catalunya

En el marc del cicle de projeccions *Per amor a les arts*, la Fundació Joan Miró proposa un programa doble del director de cinema alemany Walter Ruttmann (Frankfurt, 1887 - Berlín, 1941), cineasta avantguardista que, juntament amb Hans Richter, està considerat el principal

exponent del cinema abstracte experimental. Les pel·lícules en cartell són *Berlín, simfonia d'una gran ciutat* (1927) i *Cap de setmana* (1930). La presentació de la sessió anirà a càrrec d'Arnau Horta, comissari de la mostra *Art sonor?*

Projectes col·laboratius

Entre octubre de 2019 i febrer de 2020 (calendari per determinar)

Tertúlia literària amb el club de lectura de la Biblioteca Joan Miró a partir dels textos: Robert Walser, *Lo mejor que sé decir sobre la música*, Siruela
Oliver Sacks, *Musicofilia. Relatos de la música y el cerebro*, Anagrama

Desembre de 2019 i gener de 2020, a partir de les 10 h

Caçadors de sons. Edició especial Art sonor?

Taller

A la platja no se senten els mateixos sons que a la muntanya, ni en un centre comercial els mateixos que en un museu, ni a la col·lecció permanent els que es perceben en una exposició temporal.

Equips d'exploradors amb gravadores portàtils i micròfons especials es mouran pels passadissos de la Fundació i les sales

de la mostra *Art sonor?* amb l'objectiu de gravar-ne els sons, els que tothom sent i els que ningú escolta. El taller finalitza amb una composició col·lectiva a partir dels sons enregistrats durant l'exploració.

Recomanat per a alumnes de cicle superior d'Educació Primària, ESO i Batxillerat.

Àmbit acadèmic i professional

Dissabtes 11, 18 i 25 de gener, i 1 de febrer de 2020

Curs de creació sonora, conduït per *Sons de Barcelona*

Espai Taller i Biblioteca Jacques Dupin, Centre de Documentació de la Fundació Joan Miró

Dissabte 15 de febrer de 2020

Presentació dels treballs finals del curs de creació sonora

Auditori de la Fundació Joan Miró

Formació teòrica i pràctica adreçada a artistes, músics i estudiants, i orientada a la creació d'una peça sonora d'autor que s'exposarà públicament al final del programa amb una sessió a l'Auditori de la Fundació.

Informació general

Dimarts, dimecres, dijous i divendres feiners i dissabtes

D'abril a octubre:

10 – 20 h

De novembre a març:

10 – 18 h

Diumenges

D'abril a octubre:

10 – 18 h

De novembre a març:

10 – 15 h

Dilluns no festius

Tancat

Entrada general

Col·lecció permanent + exposició temporal:	13 €	Reduïda*: 7 €
Exposició temporal:	7 €	Reduïda*: 5 €
Espai 13:	3 €	Reduïda*: 2 €

*Estudiants de 15 a 30 anys i visitants majors de 65 anys

Menors de 15 anys i aturats (acreditats):	entrada gratuïta
Passi anual:	14 €
Servei de guia multimèdia:	5 €

Accessibilitat

Imatges disponibles per a premsa i **dossier** digitalitzat, a la nostra sala de premsa virtual www.fmirobcn.org/ca/fundacio/premsa/ i <http://bit.ly/Sound-Art>

Seguiu les activitats d'Art sonor? a les xarxes amb l'etiqueta [#SoundArtFJM](https://twitter.com/SoundArtFJM) i al web www.fmirobcn.org/artsonor i <https://www.fbbva.es/eventos/arte-sonoro/>

Fundació Joan Miró

 Barcelona

Fundación
BBVA

Fundació Joan Miró
Parc de Montjuïc
08038 Barcelona
T +34 934 439 070
press@fmirobcn.org

www.fmirobcn.org

